

MEDENİ USUL HUKUKU AÇISINDAN ESKİ HÂLE GETİRME BAŞVURUSU ÜZERİNE VERİLEN KARAR

*Decisions Taken on the Application for Restitution
in Terms of Civil Procedure Law*

Mahnur AFANDİYEVA *

ÖZET

Hukuk yargılamasında taraflarca yapılan işlemler genel olarak sürelerle tabi tutulmuştur. Bazı süreler kanunda açıkça düzenlenmişken, bazıları ise hâkimin takdirine bırakılmıştır. Taraflar bazen kendi iradeleri dışında ortaya çıkan sebeplere ilişkin olarak belirlenen süreleri kaçırabilmektedirler. Bu hâlde belirlenen sürenin belirli şartlarla, eski hâle getirme yolu ile canlandırılması mümkündür. Eski hâle getirme kurumu, yargılama hukukuna bağlı bazı hakları, kişinin kendi kusuru dışında süresinde kullanamaması hâlinde başvurulabilecek bir usul hukuku kurumudur. Çalışmamızda eski hâle getirme kurumu öncelikle 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu düzenlemeleri çerçevesinde ele alınmış, ancak 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakeme-

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, e-posta: mahnurefendiyeva1@gmail.com, ORCID: 0009-0002-5441-2273

Makale Geliş Tarihi: 13.07.2024

Makale Kabul Tarihi: 19.09.2024

⇒ **Atıf Şekli:** Mahnur Afandiyeva, “Medeni Usul Hukuku Açısından Eski Hâle Getirme Başvurusu Üzerine Verilen Karar”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19/2 (2024):725-753.

⇒ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

leri Kanunu'nun eski hâle getirme kurumuna dair farklı düzenlemelerine ve doktrinde ve uygulamada ortaya çıkan farklı görüşlere yer verilmiş, eski ve yeni tarihli kaynaklar ile Yargıtay kararlarından yararlanılmıştır. Çalışmadaki amaç, eski hâle getirmeye ilişkin 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerine (m. 95-101), yeri geldikçe 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanun'un eski hâle getirme kurumuna dair farklılık gösteren düzenlemelerine de değinmek suretiyle ilgili Yargıtay kararları ışığında açıklık getirmektir. Bu sebeple, çalışmamızda öncelikle eski hâle getirme kurumunun amacı, hukuki niteliği, eski hâle getirmenin şartları, başvuru koşullarından bahsedilmekle eski hâle getirme başvurusu üzerine verilen kararlar incelenmiş ve ilgili kararların ortaya çıkardığı sonuçlar irdelenmiş, konuya dair Yargıtay kararları ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Kesin Süreler, Kesin Sürenin Kaçırılması, Elde Olmayan Sebepler, Eski Hâle Getirme, Başka Bir Hukuki Yola Başvuru İmkanının Kalmaması.

EXTENDED ABSTRACT

The actions to be taken by the parties in civil proceeding are generally fixed on certain duration. While some of the periods are clearly regulated in the law, some periods are left to the discretion of the judge. The parties sometimes miss the specified periods depending on the reasons that arise out of their will. In this case, it is possible to revive the determined period by reinstatement under certain conditions. The institution of reinstatement is a procedure of adjective law that may be applied if a person cannot exercise some rights related to the judicial law for a period of time without his/ her own fault. In this study, the restitution concept is analyzed within the scope of Civil Procedure Law; the conditions of application to the procedures of restitution, the decisions of the related competent authority are explained.

The request for reinstatement is subject to certain conditions. Firstly, the deadline for filing a claim must be missed for unavoidable reasons. The acceptance of the request is committed to the discretion of the judge to be determined according to the circumstances of the

concrete case. Moreover, in order to make a claim, the party must not have any legal remedy to make up for the missed time for the untimely action. Because, reinstatement can be applied as a last remedy. The request in question shall be made within two weeks from the removal of the obstacle from the court where the case is heard at the first instance stage, and from the relevant legal department that will hear the case at the legal remedy stages of appeal and cassation. Since the period is a forfeiture period, the court must take this period into consideration *ex officio*. In addition, reinstatement cannot be applied in cases where the deadlines regulated in the substantive law are missed. For example, if the statute of limitations or prescription period is missed, reinstatement cannot be requested. Reinstatement shall be requested with a petition showing the signs and evidences. In the petition, the requester shows the reasons for requesting reinstatement, the obstacles that cause the inability to take action in due time and the evidence related to them.

Upon a request for reinstatement, the court shall investigate the evidence and the reasons on which the request is based. The burden of proof is on the requesting party, and the party must prove the circumstances that need to be proved. The request for reinstatement of the party who cannot prove the reason for reinstatement and cannot fulfil the burden of proof shall be rejected. Since approximate proof is deemed sufficient in this regard, full proof is not required. The request for reinstatement before the courts of first instance or regional courts of appeal shall be made and examined in accordance with the procedure on preliminary issues, and the request for reinstatement before the Court of Cassation shall be made and examined in accordance with the appellate procedure. The judge hearing the request for reinstatement shall announce his/her decision on the rejection or acceptance of the request to the parties by way of notice or notification. It is not possible for the judge to continue the proceedings by leaving the request unanswered, and it is obligatory to make a decision on the request. The decision of the court must be clear, and no indirect or implied decision should be given.

If the court concludes that the formal conditions for the acceptance of the request for reinstatement are fulfilled and there is con-

vincing evidence that the request is justified, and if it concludes that the transaction could not be made in a timely manner due to reasons other than the fault of the party requesting reinstatement, the court shall decide to accept the request, otherwise it shall decide to reject the request. The decision on the acceptance or rejection of the request for reinstatement during the pendency of the proceedings is an interim decision and is not final. However, unlike the decision on the rejection of the request, the decision on the acceptance of the request must be given as a separate decision. Because, unlike the rejection decision, the acceptance decision leads to a change in the existing legal situation. The decision to reject the request does not change the existing legal situation, and the case is continued as it is. With the decision to accept the request for reinstatement, the transaction made after the time shall be deemed to have been made on time, and the legal transactions and provisions affected by the deemed timeliness of the transaction shall be deemed invalid, since the adverse consequences arising as a result of missing the deadline shall be eliminated retroactively.

As a result, the institution of reinstatement contributes to the decision in accordance with the material truth at the end of the proceedings and prevents the loss of rights of the parties by complying with the conditions determined by the law.

Keywords: Peremptory Periods, Missing The Peremptory Periods, Reasons Beyond Control, Restitution, Absence of Means to Take Further Legal Action.

GİRİŞ

Medenî usul hukukunda, belirli zaman diliminde ve düzenli bir şekilde yargılama yürütmek adına usul işlemlerinin yapılması belirli sürelerle tabi tutulmuştur. Kanunda veya hâkim tarafından belirlenen kesin sürelerle uyulmaması, kesin süre içerisinde mahkemece ve taraflarca yapılan usul işlemlerinin yapılmaması söz konusu işlemleri yapma hakkının ortadan kalkmasına neden olur. Fakat kesin sürelerle riayet edilmemesi, usuli işlemlerin öngörülen sürelerde yapılmaması bazen tarafın elinde olmayan sebeplerle kaçırılmış olabilir. Bu yüzden

kanun koyucu, tarafın kesin süre içinde yapması gereken işlemi haklı bir sebebe dayanarak süresinde yapamaması, sürenin elde olmayan sebeple kaçırılması durumunda, ilgiliye süresinde yapamadığı işlemi eski hâle getirme yoluyla daha sonra yapabilme imkanı tanımıştır.¹

Eski hâle getirme, hâkimin yargılama sonunda maddi gerçeğe uygun ve adaletli karar vermesine katkıda bulunur. Diğer taraftan, eski hâle getirme adil yargılanma, hukuki dinlenilme hakkı ve hak arama özgürlüğü ile yakın ilişki içerisindedir.² Söz konusu ilkeler çerçevesinde taraflardan herhangi birine ayrıcalık tanımadan, her iki tarafa eşit şekilde iddia ve savunma hakkının tanınması, delil gösterme yetkisinin verilmesi gerekir.³ Bu yüzden eski hâle getirme kurumu elde

¹ Ayhan Önder, "Eski Hâle Getirmenin Hukuki Mahiyeti", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 30 (1964): 951; Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 13.09.2005, E. 2005/5427, K. 2005/5735 "...Eski hâle getirme, belirli bir süre içinde belli bir işlemi yapması gereken kişinin (tarafın) veya vekilinin arzu ve ihtiyari (iradesi) dışında o işlemi yapmaktan aciz bulunduğu tahakkuk etmiş bulunması hâlidir. Bu husus HUMK'nun 167/1. bendinde açıkça ifade edilmiştir. Davacının 25.01.2005 günlü oturuma yukarıda açıklandığı şekilde, solunum yetmezliği tanısıyla hastanede yatarak tedavi görmesi nedeniyle yargılama oturumuna katılmadığı açıktır. Bu tipik HUMK'nun 167/1. bendinde yer alan (aciz) tabiri ile açıklanan zorunlu hâli ifade eder..." (Kazancı). "(Yasa deyimi ile) hâli sabıka irca, olanaksızlar sonucu kesin sürelere uyulmaması nedeniyle düşmüş olan bir hakkın kazanılmasıdır." (Asım Turgut Yeşiltan, "Eski Hâle Getirme (Hâli Sabıka İrca)", Ankara Barosu Dergisi, 28/2 (1971): 237). "Eski hâle getirme, kesin mehillerin kanunda mazret addedilen sebep yüzünden geçirilmesi hâlinde, hakkın düşmemesi için alakadara tanınan son bir imkan olup, aynı müddetten tekrar faydalanmayı sağlayan bir müessesedir." (Şakir Berki, "Eski Hâle Getirme", Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan, (Ankara: 1964), 151).

² Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt:V (İstanbul: Demir Yayıncılık, 2001), 5487; Erdal Tercan, Medenî Usul Hukukunda (Kesin Sürelerin Kaçırılması Hâlinde) Eski Hâle Getirme-Hâli Sabıka İrca (Ankara: Yetkin Yayınları, 2006), 33; Hakan Pekcanitez, Pekcanitez Usul Medenî Usul Hukuku, Cilt: I (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 856; Hülya Taş Korkmaz, "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Eski Hâle Getirme", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15/2 (2016): 638.

³ Hakan Pekcanitez, "Medeni Yargıda Adil Yargılama", İzmir Barosu Dergisi, 2 (1997): 45; Hakan Pekcanitez, "Hukuki Dinlenilme Hakkı", Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları (2000): 754-757; Muhammet Özekes, Medeni Usul Hukuku'nda Hukuki Dinlenilme Hakkı (Ankara: Yetkin Yayınları, 2003), 50-52; Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, 14.10.2014, E. 2014/19718, K. 2014/23678, "...davanın taraflarının yargılama ile ilgili bilgi sahibi olma açıklama ve ispat hakkı bulunmaktadır. Bu hakkı, adil yargılanma hakkının en önemli unsurudur. Taraflar silahların eşitliği ilkesi gereği iddia ve savunmalarını ileri sürme ve ispat hakkına sahiptirler. Hakim tarafları dinlemeden veya açıklama ve ispat hakkı-

olmayan nedenlerle sürenin kaçırıldığı hâllerde işlemlerin sonradan yapılmasına fırsat tanıyarak taraflar arasındaki eşitliği sağlar.

Çalışmamızın birinci bölümünde, eski hale getirme kurumunun tanımı, hukuki niteliği ve amacına yer verilmiş akabinde 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun'u çerçevesinde eski hale getirmenin şartları ile bu talebin mahkeme tarafından incelenme usulüne değinilmiştir. İkinci bölümde eski hâle getirme talebinin incelenip karara bağlanması, verilen kararların ortaya çıkardığı sonuçlardan bahsedilmiştir.

I. GENEL OLARAK ESKİ HÂLE GETİRME

A. Eski Hâle Getirmenin Konusu ve Amacı

Yargılama hukukuna ilişkin bir kavram olan eski hâle getirme, hukuk dilinde "eski hâle iade" veya "hâli sabıka irca" şeklinde açıklanmaktadır.⁴ Kavram olarak eski hâle getirme yanıltıcı olmakla, burada eski hâle getirilen bir işlem söz konusu olmayıp, sadece süresi içinde yapılamayan işlemin yapılabilmesi mümkün hâle gelmektedir.⁵ Eski hâle getirme, kişinin kendi iradesi dışında oluşan, karşı koyamayacağı bir doğa olayı ya da herhangi bir kaza veya üçüncü bir kişinin sebep olduğu olaylar sonucu süreye uyamamasından dolayı makul görülebilecek bir sebeple, kanunda öngörülen veya hâkim tarafından kesin olarak belirlenmiş olan sürede yapılması gereken usuli işlemi yerine getiremeyen tarafa, söz konusu sebebin ispatlanması koşuluyla, yapılamamış olan usuli işlemi öngörülen süreler içerisinde yapma imkanı tanıyan bir usul hukuku kurumudur.⁶ Yargıtay bir kararında

nı kullanmaları için davet etmeden hükmünü veremez. Taraflar duruşmaya çağrılmadan, taraf teşkili sağlanmadan hüküm verilmemesi, iddia ve savunma hakkının kullanılmasına imkan tanınması ilkesinin doğal bir sonucudur..." (Pekcanitez, Pekcanitez Usul, 856, dn.176).

⁴ Mustafa Reşit Belgesay, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi (İstanbul: M. Sıralar Matbaası, 1956), 150; Yavuz Alangoya, M. Kamil Yıldırım ve Nevhis Deren-Yıldırım, Medenî Usul Hukuku Esasları (İstanbul: Beta Basımevi, 2009), 171; Asuman Çapar, "Eski Hâle Getirme Kurumunun İdari Yargı Alanında Uygulanabilirliği", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 28/1 (2022): 185.

⁵ Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, Medenî Usul Hukuku (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 309.

⁶ Ergün Önen, Medenî Yargılama Hukuku (Ankara: Sevinç Matbaası, 1979), 118-119; Ramazan Serdar Erkut, "Eski Hâle Getirme", Ankara Barosu Dergisi, 1(1987):

eski hâle getirmeyi, “...geçerli bir işlem için ve elde olmayan nedenlerle, belirli sürenin geçirilmiş olması yüzünden düşen bir hakkın, yeniden elde edilmesi amacıyla yönelik, usul kanununun tanıdığı bir yol”⁷ şeklinde tanımlamıştır.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun (HUMK) 166-174. maddeleri arasında “Hâli Sabıka İrca” başlığı altında düzenlenen eski hâle getirme kurumu 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda (HMK) “Eski Hâle Getirme” başlığı altında 95-101. maddeler arasında düzenlenmiştir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 166’ncı maddesine göre, eski hâle getirme, sadece HUMK’da düzenlenen veya hâkim tarafından belirlenen kesin süre içinde yapılması gereken işlemler hakkında geçerli olmaktadır.⁸ İlgili metinde yer alan “bu kanun” ifadesinden bu sonuca varılmaktaydı. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda ise “bu kanun” ifadesi yerine “kanun” ifadesi kullanılmıştır. HMK’nın 95. maddesine göre elde olmayan sebeplerle, kanunda belirtilen veya hâkimin kesin olarak belirlediği süre içinde bir işlemi yapamayan kimse, eski hâle getirme talebinde bulunabilir.⁹ Madde metninden anlaşıldığı üzere, eski hâle getirme hükümleri sadece HMK’da değil, yargılama hukukuna dair diğer ka-

86; Önder, “Eski Hâle Getirme”, 951 vd., Süha Tanrıver, *Medenî Usul Hukuku*, Cilt: I (Ankara: Yetkin Basımevi, 2024), 507; İlhan Postacıoğlu ve Sümer Altay, *Medenî Usul Hukuku Dersleri* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020), 370; Ömer Ulukapı, *Medenî Usul Hukuku* (Konya: Mimoza Yayınları, 2015), 142; Hakan Pekcanitez, *Oğuz Atalay ve Muhammet Özeker, Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 136; Abdurrahim Karşlı, *Medenî Muhakeme Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2020), 390; Şanal Görgün, Levent Börü ve Mehmet Kodakoglu, *Medenî Usul Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 167; Ali Cem Budak ve Varol Karaaslan, *Medenî Usul Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021), 146; Timuçin Muşul, *Medenî Usul Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2012), 185; Tercan, *Hâli Sabıka İrca*, 50-51; Taş Korkmaz, “HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl”, 635, 637; Meltem Ünlü Usta, “Medenî Usul Hukuku’nda Eski Hâle Getirme”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018), 19-20; Gökçe Yazar, “Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler, Eski Hâle Getirme ve Adli Tatil”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi, 2021), 61.

7 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 3.6.1982,13-1612/748 (Lexpera).

8 Berki, “Eski Hâle Getirme”, 165; Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Cilt: II (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 2250; Tercan, *Hâli Sabıka İrca*, 50.

9 Baki Kuru ve Burak Aydın, *Medenî Usul Hukuku El Kitabı*, Cilt: II (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 1649; Güray Erdönmez, *Pekcanitez Usul Medenî Usul Hukuku*, Cilt: I (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 474; Yasin Köse, *Hukuk Yargılamaında Süreler* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2014), 64.

nunlarda öngörülen kesin sürelerin geçirilmesi hâlinde de başvurulabilecek bir yol olabilmektedir.¹⁰ Örneğin, iş mahkemelerine, aile mahkemelerine, kadastro mahkemelerine veya tüketici mahkemelerine ilişkin özel hükümlerle belirlenen sürelerin elde olmayan sebeplerle kaçırılmış olması hâlinde de bu hükümler uygulanacaktır.¹¹

İcra ve iflas organları için öngörülen süreler, hak düşürücü nitelikte olmadığı ve süresinden sonra yapılan işlemler de geçerli olacağı için, icra organları için konulmuş sürelerin elde olmayan sebeplerle kaçırılması hâlinde eski hâle getirme yoluna başvurmaya imkan yoktur.¹² Örneğin, ödeme emrine itiraz süresinin elde olmayan sebeplerle kaçırılması hâli için öngörülen gecikmiş itiraz, icra ve iflas hukukuna has özel bir eski hâle getirme yoludur.¹³ İcra ve İflas Kanunu (İİK) m. 65/1'e göre; "Borçlu kusuru olmaksızın bir mani sebebiyle itiraz edememiş ise paraya çevirme muamelesi bitinceye kadar itiraz edebilir." Fakat borçlu, mazeretin kalktığı günden itibaren üç gün içinde, mazeretini gösterir sebeplerle birlikte itiraz ve sebeplerini bildirmeye mecburdur (İİK m. 65/2). Görüldüğü üzere gecikmiş itiraz, ödeme emrine bir engel sebebiyle süresi içerisinde itiraz edilememesi hâlinde başvurulabilecek bu yönüyle itiraz süresinin kesin ve hak düşürücü olması kuralının istinası olan, icra ve iflas hukukuna özgü kurumdur. Eski hâle getirmenin diğer bir şartı da sürenin kaçırılması ile ortaya çıkan hak kaybının telafi edilebilmesi için eski hâle getirme dışında hukuki bir imkanın bulunmaması olduğundan, itiraz süresinin kaçırılması hâlinde icra ve iflas hukukunun öngördüğü özel bir imkan olan gecikmiş itiraz kurumu nedeniyle eski hâle getirme yoluna başvurulamaz.¹⁴

¹⁰ Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1649; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası, Medenî Usul Hukuku, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2022), 191; Yılmaz, HMK Şerhi, 2250; Muşul, Usul, 186 dn. 222; Ulukapı, Usul, 142; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 167.

¹¹ Muşul, Usul, 186 dn. 222; Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1649; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 191; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 167.

¹² Erdal Tercan, "İcra ve İflas Hukuku Açısından Eski Hâle Getirme", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 19/4 (1998): 120; Tercan, Hâli Sabıka İrcâ, 161.

¹³ Tercan, "İcra ve İflas Hukuku", 120; Tercan, Hâli Sabıka İrcâ, 162; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 642.

¹⁴ Tercan, Hâli Sabıka İrcâ, 162.

B. Eski Hâle Getirmenin Şartları

Eski hâle getirme yoluna başvurulabilmesi için işlem yapma hakkının ortadan kalkmış olması gerekir. Bu hakkın ortadan kalkması ise ancak işlemin yapılması için belirtilen kesin sürenin kaçırılması ile oluşmaktadır.¹⁵ Sadece kesin sürelerin kaçırılması hâlinde eski hâle getirmeye başvurulabileceği için kesin nitelikte olan sürelerin tespiti gerekmektedir.¹⁶ HMK m. 94/1’de kanunun belirlediği sürelerin kesin olduğu ifade edilmiştir. HMK m. 94/2’ye göre, “Hâkim, tayin ettiği sürenin kesin olduğuna karar verebilir. Bu takdirde hâkim, tayin ettiği kesin süreye konu olan işlemi hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde açıklar ve süreye uyulmamasının hukuki sonuçlarını açıkça tutanağa geçirerek ihtar eder. Kesin olduğu belirtilmeyen süreyi geçirmiş olan taraf yeniden süre isteyebilir; bu şekilde verilecek ikinci süre kesindir ve yeniden süre verilemez.”

Maddi hukukta düzenlenen sürelerin kaçırıldığı durumda eski hâle getirme yoluna başvurulamaz.¹⁷ Örneğin, zamanaşımı veya hak düşürücü sürenin geçirilmesi hâlinde eski hâle getirme talep edilemeyecektir.¹⁸ Aynı zamanda mahkemelerin uyması gereken sürelerin geçirilmesi hâlinde eski hâle getirme yoluna başvuru imkanı bulunmamaktadır. Çünkü mahkemeler için belirlenen süreler hak düşürücü süre değildir; bu süreler mahkemelerin bir işlemi hangi zaman dilimi

¹⁵ Köse, Süreler, 67; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 83-84.

¹⁶ Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, 31.10.2012, E. 2012/3897, K. 2012/6616, “... mahkemece davanın açılmamış sayılmasına dair verilen karar nihai bir karardır. Nihai kararlara karşı temyiz yolu açık olup eski hâle getirme talebinde bulunulduğu tarih itibarıyla henüz temyiz süresi dolmamıştır. Süresinde yapılamayan işlemle ulaşılmak istenen sonuca, nahi kararın temtizi edilmesi suretiyle ulaşılmaması mümkün olduğundan eski hâle getirme talebinde bulunulamaz. Yargılamadan el çekmiş olan mahkemelerin eski hâle getirme yoluyla verdikleri nihai kararları değiştirme ya da ortadan kaldırmaları da usulen mümkün değildir...” (Lexpera).

¹⁷ Berki, “Eski Hâle Getirme”, 164; Tanrıver, Medenî Usul Hukuku, 508; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, Usul, 137; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 474; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 310; Budak ve Karaşlan, Medenî Usul Hukuku, 146; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 85; Taş Korkmaz, “HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl”, 641; Ünlü Usta, “Eski Hâl”, 62-63.

¹⁸ Muhammet Özkes, “Medenî Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı ve Hakkın Bazı Güncel Sorunları”, Legal Hukuk Dergisi, 28 (2005): 1298; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, Usul, 137; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 474; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 310; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 167; Taş Korkmaz, “HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl”, 641.

içerisinde yerine getirmesi gerektiğini belirler. Mahkemeler, Kanun'da belirlenen süre içinde işlemi yapmak zorunda olsalar da süresinden sonra yapılan işlemler hakkında verilen kararlar geçerli olmaktadır.

Eski hâle getirme talebi¹⁹ objektif ve sübjektif sebeplere dayanılarak yapılabilir. Tarafın kendi kusuruna dayanmayan, süreyi geçirmesini haklı kabul edecek hâller sübjektif sebepler sayılabilir.²⁰ Adresinden seyahat nedeni ile geçici olarak ayrılan ve yeni adres bildirmeyen davacıya tebligat yapılamaması, kendi kusuruna dayalı engel olarak nitelendirilir. Fakat bu durumda mahkeme, seyahat nedeniyle eski hâle getirme yoluna başvurulup vurulamayacağını somut olayın koşulları çerçevesinde takdir edecektir.²¹ Kişinin kendisinden kaynaklanmayan deprem, sel baskını ve yangın gibi mücbir sebepler objektif sebeplerdir. Söz konusu sebeplerden herhangi birinin eski hâle getirme sebebi olarak kabul edilmesi somut olayın koşulları çerçevesinde hâkim tarafından değerlendirilmektedir.²²

Elde olmayan sebep kavramı, işlemi yapamayan tarafın iradesi dışında meydana gelen, kusuru olmaksızın gerçekleşen haklı, objektif

¹⁹ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi. 14. Hukuk Dairesi, T. 4.6.2020, E. 2017/1839, K. 2020/470 "Hal böyle olunca, mahkemeye 24/05/2016 tarihli celsede dosyanın takipsiz bırakıldığı kabulü ile işlemi kaldırılmasına karar verilmesi doğru olmadığı gibi, mahkemenin kabulüne göre de 24/05/2016 tarihli celsede dosya üçüncü kez takipsiz bırakılmış olduğundan ve aynı tarihli celse için davacı vekilinin mazeret beyan eden ve durumun eski hale getirilmesini talep eden dilekçesi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmeden ve bu talep kabul edilmeden, yasal düzenlemelere ve mahkemenin gerekçedeki kabulüne göre üçüncü kez dosya yenilenemeyeceği halde, bu dilekçenin yenileme talebi olarak kabul edilerek, yargılamaya devamlı sonuçta davanın HMK'nın 150/6.maddesi uyarınca açılmamış sayılmasına karar verilmiş olması dairemizce doğru görülmemiş ve davacı avukatının istinaf başvurusu bu sebeple kabulü gerekmiştir." (Lexpera).

²⁰ Isaak Meier, Schweizerisches Zivilprozessrecht (Zürich: Schulthess Verlag, 2010), 409.

²¹ Erdönmez, Pekcanitez Usul, 477; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 168. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 18.02.2005, E. 2005/203, K. 1411, "...seyahat nedeni ile adresinden geçici olarak ayrılan davacının, tebliğ yapılacak yeni adres bildirilmeyerek veya terk ettiği adresine gelecek tebliğatları takip etmeyerek, duruma kendi kusuru nedeniyle sebebiyet verdiği anlaşılmış bulunmasına göre, eski hâle getirme isteminin reddine karar verilmiş gerekmiştir..." (Kazancı).

²² Ulukapı, Usul, 143; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, Usul, 137; Muşul, Usul, 186; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 310; Meier, Zivilprozessrecht, 409-410; Turgay Elbir, "Medenî Usul Hukukunda Süreler", (Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, 2021), 167-170.

ve genel nitelikte olan bir sebep olarak ifade edilebilir.²³ Söz konusu kusursuzluk şartı, eski hâle getirme yolunun asıl temelini teşkil eden merkez kavramdır.²⁴ Talepte bulunmak için ilgili tarafın sürenin kaçırılmasında kusurunun olmaması, talebin her somut olaya göre incelenmesi gerekmektedir.²⁵ Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir.²⁶ Vekil veya kanunî temsilci ile takip edilen bir davada, sürenin vekilin veya kanunî temsilcinin elinde olmayan bir sebeple kaçırılmış olması,²⁷ doktor raporu ile belirlenen bir mazeretin bulunması, ağır hastalık,²⁸

²³ Postacıoğlu ve Altay, Usul, 370; Tanrıver, Medenî Usul Hukuku, 508; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, Usul, 137; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 476; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 310.

²⁴ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 177.

²⁵ Önen, Yargılama, 118; Tanrıver, Medenî Usul Hukuku, 508; Muşul, Usul, 186; Ulukapı, Usul, 143; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, Usul, 137; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 476; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 191; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 167.

²⁶ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 18.06.2018, E. 2016/8866, K. 2018/4495, "...davacı vekiline Tebligat Yasası hükümlerine göre usulünce tebliğ edilmiş ve davacı vekili, temyiz süresinin bitiş tarihi ve önceki gün ağır dış eti rahatsızlığı geçirdiğini ve bu sebeple de temyiz süresinin kaçırıldığını belirtmiş ise de ileri sürülen rahatsızlık temyiz dilekçesini gönderme veya başka vekile yetki vermeye engel olmayıp söz konusu mazeretin HMK'nun 95/1. maddesindeki "Elde olmayan sebeplerle, kanunda belirtilen veya hâkimin kesin olarak belirlediği süre içinde bir işlemi yapamayan kimse, eski hâle getirme talebinde bulunabilir." kapsamında değerlendirilmesi mümkün görülmediğinden..." (Kazancı).

²⁷ Önen, Yargılama, 118; Berki, "Eski Hâle Getirme", 153; Muşul, Usul, 186; Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1651; Postacıoğlu ve Altay, Usul, 371; Yılmaz, HMK Şerhi, 2251; Ulukapı, Usul, 143; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 192; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 168. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, 22.04.2020, E. 2020/1482, K. 2020/3594, "...davalı vekili tarafından hastalık özüne dayanılarak yasal süresi içerisinde muhtıra gereğinin yerine getirilmediğinden bahisle, eski hâle getirme talebinde bulunulmuşsa da, salt doktor raporunun varlığı yeterli olmayıp, hastalığın kişiyi yapması gereken işlerden alıkoyacak derecede acze düşürmüş olması gerektiği - HMK'nun 97/1. maddesi gereğince; eski hâle getirme talebinde bulunurken süresinde yapılamayan işlemin de eski hâle getirme talebinde bulunmak için öngörülen süre içinde yapılması zorunlu olup, davacı tarafından eski hâle getirme talebinde bulunulurken nispi temyiz harcı ile temyiz giderlerini yatırmadığı anlaşıldığından, davacının eski hâle getirme talebinin reddi ile, verilen kesin süre içerisinde muhtıra gereği yerine getirilmediğinden kararın temyiz edilmemiş sayılmasına karar verilmesi için dosyanın geri çevrilmesine karar verilmesi gerektiği..." (Lexpera).

²⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 8.5.2019, E. 2019/843, K. 2019/5617, "...davalı vekili dilekçesi ekinde sunduğunu ifade ettiği sağlık raporları uyarınca eski hale getirme talebinde bulunmuş ise de; dilekçe ekinde eski hale getirme talebinin dayanağını teşkil edebilecek herhangi bir delil ve sağlık raporu bulunmamaktadır. Bu itibarla eski hale getirme talebi yerinde görülmemiş, temyiz müddeti aşıldığından temyiz dilekçesinin de süre aşımı sebebiyle reddine karar verilmesi gerekmektedir..." (Lexpera).

kaza, deprem, su baskını, yangın gibi bir doğal afet,²⁹ pandemi nedeni ile karantina alınma, yurt dışında bulunma,³⁰ tarafın hiçbir kusuru olmamak şartıyla süresi içinde vermek istediği temyiz dilekçesi için mesai saati içerisinde müracaat ettiği hâlde dilekçeyi kayıt ve kabul ettirecek bir memur bulamaması veya dilekçenin memur tarafından kanuna aykırı olarak kaydedilmemesi³¹ elde olmayan sebepler olarak nitelendirilmektedir. Ortaya çıkan sebebin, yapılması gereken işlemin belirtilen süre içinde yapılmasına engel olacak bir sebep olması gerekir. Bir durum daha kısa sürede yapılması gereken bir iş için eski hâle getirme sebebi teşkil ederken, daha uzun sürede yapılması gereken bir iş için eski hâle getirme sebebi teşkil etmeyebilir.

Süresinde yapılamayan hukuki işlemle hedeflenen sonuca, eski hâle getirme dışında, başka bir hukuki yoldan ulaşılabiliyorsa eski hâle getirme kurumuna başvurulamayacağı HMK m. 95'te belirtilmiştir. Burada belirtilen hukuki yol, kanun yolu değil, hukuksal çare anlamındadır.³² Eski hâle getirme kurumuna son çare olarak başvurulabilir.³³ Yani yapılamayan işlemi başka bir hukuki yolla yapma imkanı mevcutsa eski hâle getirme kurumuna başvurulamaz.³⁴ Kanun koyucu taraflara, kesin sürelerden bazılarının kaçırılması hâlinde yaranacak hak kaybını önlemek adına ikame hukuki imkanlar tanıdığı için eski hâle getirme yoluna başvurmaya gerek kalmamaktadır.³⁵ Örneğin,

²⁹ Berki, "Eski Hâle Getirme", 152-153; Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1650; Postacıoğlu ve Altay, Usul, 370; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 476.

³⁰ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi, 03.12.2019, E. 2019/386, K. 2019/8144 (Lexpera).

³¹ Berki, "Eski Hâle Getirme", 152-153.

³² Önder, "Eski Hâle Getirme", 955; Yılmaz, HMK Şerhi, 2254.

³³ Önder, "Eski Hâle Getirme", 955; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 192. Berki, başka hukuki yola başvurmanın mümkün olmaması konusuna ilişkin olarak şu örneği vermiştir: "...mesela davacı alacağın muayyen miktarını ispat için senet ibraz edeceği cihetle kat"i mehil alsın, mücbir sebeple bu mehil geçse, fakat davalı alacağın bu kısmını ikrar eylese, mahkeme bütün şartları mevcut olsa bile, senedin ibrazı hakkını siyanet için eski hâle getirme talebini kabul etmez. Çünkü mehil için sebep ikrarla zail olmuştur." Bkz. Berki, "Eski Hâle Getirme", 153.

³⁴ Önen, Yargılama, 119; Berki, "Eski Hâle Getirme", 153; Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1651; Postacıoğlu ve Altay, Usul, 372; Alangoya, Yıldırım ve Deren-Yıldırım, Esaslar, 172; Pekcanitez, Atalay ve Özeken, Usul, 138; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 478; Ulukapı, Usul, 144; Muşul, Usul, 186; Yılmaz, HMK Şerhi, 2254; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 192; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 310; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 169; Budak ve Karaaslan, Medenî Usul Hukuku, 147; Köse, Süreler, 65; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 234-235.

³⁵ Erdönmez, Pekcanitez Usul, 478.

katılma yoluyla istinaf veya temyiz imkanının olduğu hâllerde bu yola başvurmaya gerek yoktur.³⁶ Elde olmayan nedenlerden dolayı duruşmanın kaçırılması durumunda da yenileme talebinde bulunmak mümkün ise yenileme yolu kullanılmalıdır. Usulsüz tebligatta, süre daha işlemeye başlamadığından, tarafın eski hâle getirme yoluna başvurmaya gerek kalmamaktadır (Tebliğat Kanunu m. 32).³⁷ Eski hâle getirme yolu istisnai bir yoldur.³⁸

HMK'nın süre başlıklı m. 96/1 hükmüne göre, "eski hâle getirme, işlemin, süresinde yapılamamasına neden olan engelin ortadan kalktığı andan itibaren, iki hafta içinde talep edilmelidir."³⁹ Örneğin, kaza geçirmesi veya tedavi görmesi nedeniyle davadaki herhangi bir kesin süreyi kaçıran taraf, kazanın ardından tedavisinin tamamlanmasından sonra iki hafta içerisinde talepte bulunabilir. Söz konusu süre hak düşürücü süre olduğu için mahkemenin bu süreyi re'sen dikkate alması gerekmektedir,⁴⁰ ve süre kanun tarafından belirlendiğinden,

³⁶ Erdönmez, Pekcanitez Usul, 478; Budak ve Karaaslan, Medenî Usul Hukuku, 147; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 169; Köse, Süreler, 65; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 238; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 649.

³⁷ Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1651; Alangoya, Yıldırım ve Deren-Yıldırım, Esaslar, 171; Postacıoğlu ve Altay, Usul, 373; Ulukapı, Usul, 144; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, Usul, 138; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 479; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 192; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 310; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 169. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 31.05.2005, E. 2005/6130, K. 2005/5996, "...eski hâle getirme HUMK'nun 166. ve devam eden maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre kanunun veya hâkimin tayin ettiği kesin süre içerisinde ilgili tarafın ihtiyarında olmayan bir engel nedeni ile yapılması gereken işlemin yapılamaması hâlinde eski hâle getirme talebinde bulunulabilir. Davalı vekili, dava dilekçesinin müvekkiline tebliğ edilemediğini öne sürmüştür. Kendisine tebliğat yapılamayan taraf yönünden herhangi bir süre işlemesi söz konusu olamaz..." (Yılmaz, HMK Şerhi, 2255).

³⁸ Yılmaz, HMK Şerhi, 2254.

³⁹ Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 19.12.2017, E. 2017/6203, K. 2017/9054, "...inceleme konusu olayda; davacının, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 96. maddesinin öngördüğü süre içerisinde sunduğu 20.09.2017 tarihli dilekçe ve eki istirahat raporuyla 18.09.2017 tarihli oturuma HMK'nın 95. madde hükmü kapsamında istemi dışında duruşmaya katılmaması sebebiyle eski hâle getirme talebinde bulunduğu ve anılan resmi sağlık kurumundan alınmış sağlık raporunun sahteliğinin de iddia edilmemiş olması karşısında; belgelendirilmiş mazeret durumu gözetilerek anılan 20.09.2017 tarihli dilekçe eski hâle getirme istemi olarak değerlendirilip, bu istemin kabulüne karar verilmesi gerekirken reddi yönünde karar tesisi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir..." (Kazancı).

⁴⁰ Erdönmez, Pekcanitez Usul, 479; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 192. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, 04.07.2013, E. 2013/8387, K. 2013/14463, "...somut olayda, davacının sunduğu hekim raporu davacının 26.2.2013 tarihli oturuma HMK'nın 95. maddesi anlamında istemi dışında katılmadığını göstermektedir ve

hâkim tarafından arttırılıp azaltılamaz. Süre içerisinde taraf işlem yapmazsa işlemi yapma hakkı ortadan kalkar ve bu işlemin yapılmasını talep edemez.⁴¹ HMK m. 96/2'de ilk derece yargılamasında ve istinaf aşamasında nihai karar verilene kadar eski hâle getirme talebinde bulunmanın mümkün olduğu; ancak bir tarafın yokluğunda nihai karar verilmişse, tahkikat aşamasında kaçırılan süreler için tarafın, karar verilmiş olsa bile eski hâle getirme talebinde bulunabileceği belirtilmekle bu duruma istisna getirilmiştir.⁴² Madde metninde de belirtildiği üzere taraf, yokluğunda nihai kararın verilmesi durumunda tahkikat aşamasında kaçırmış olduğu bir süreden dolayı kararın verilmesinden sonra eski hâle getirme talebinde bulunabilir.⁴³

aynı Kanununun 96. maddesinde öngörülen iki haftalık süre içinde bu durum mahkemeye dilekçeyle usulüne uygun olarak bildirilmiştir. O hâlde davacının 5.3.2013 tarihli dilekçesinin eski hâle getirme istemi olarak değerlendirilerek istem hakkında olumlu yada olumsuz bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir..." (Kazancı).

- ⁴¹ Köse, Süreler, 67. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 23.03.2013, E. 2012/6680, K. 2013/5773, "...mahkemece, tüm dosya kapsamına göre, davanın daha önceden 30.03.2011 ve 03.11.2011 tarihlerinde takipsiz bırakıldığı, 02.02.2012 tarihli celsede de takip edilmediği, böylece dosyanın ilk yenilemeden sonra iki kez işlemden kaldırıldığı gerekçesiyle 6100 sayılı HMK'nun 150/1-6 maddeleri uyarınca davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacının tüm temyiz itirazları yerinde değildir.." (Lexpera).
- ⁴² Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1652; Tanrıver, Medenî Usul Hukuku, 509; Postacıoğlu, Altay, Usul, 373; Ulukapı, Usul, 145; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, Usul, 138; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 480; Muşul, Usul, 187; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 193; Yılmaz, HMK Şerhi, 2261; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 310; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 170; Köse, Süreler, 67.
- ⁴³ Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, 26. 03. 2015, E. 2015/2714, K. 2015/3076, "...davacı alacaklının açtığı itirazın kaldırılması davası üzerine mahkemece 13.06.2014 tarihli celsede davanın ikinci kez takipsiz bırakılması üzerine HMK 320/4 uyarınca davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir. Davacı vekili 20.06.2014 tarihli dilekçesi ile duruşma günü hasta olduğu gerekçesiyle HMK 95 vd uyarınca eski hâle getirme talebinde bulunmuş, dilekçe ekilmede İstanbul Hâlk Sağlığı Maarif ASM ye ait 13.06.2014 tarihinden itibaren 3 gün istirahat raporu sunmuştur. Mahkemece 25.06.2014 tarihli ek karar ile HMK 95 uyarınca nihai karar verilmiş olduğu gerekçesiyle talebin reddine karar verilmiş, ret kararının 16.01.2015 te davacı vekiline tebliğ edilmesi üzerine, davacı vekili 27.01.2015 tarihli dilekçesi ile mahkemece verilen ek kararın bozulması için temyiz talebinde bulunmuştur..Mahkemece davacının sunduğu istirahat raporu incelenerek eski hâle getirme talebinin esası hakkında bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde HMK 96/2 ye aykırı olacak şekilde karar verilmesi doğru değildir.Kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir..." (Kazancı).

C. Eski Hâle Getirme Usulü

Eski hâle getirme, emare ve delillerin gösterildiği dilekçeyle talep edilir. Talepte bulunan, dilekçede eski hâle getirme talebinde bulunma nedenlerini, süresinde işlem yapamamasına sebep olan engelleri ve bunlara ilişkin delilleri gösterir. Eğer dayanılan sebep, o yerde oluşan ve herkesin bildiği deprem, yangın, sel baskını gibi herhangi bir doğa olayından kaynaklanıyor ise hâkimin özel bir ispat vasıtası aramasına gerek kalmayabilir.⁴⁴ Diğer taraftan HMK m. 97'ye göre, "süresinde yapılamayan işlemlerin de eski hâle getirme talebinde bulunmak için öngörülen sürelerde yapılması gerekir."⁴⁵ Yoksa öncelikle mahkemenin eski hâle getirme talebi hakkında bir karar vermesi beklenemez. Örneğin, cevap süresini kaçırın davalı bu süreyi neden kaçırdığına dair delillerle birlikte cevap dilekçesini; istinaf süresini kaçırın taraflardan biri de hangi gerekçeyle süreyi kaçırdığına ilişkin delillerle birlikte istinaf dilekçesini hazırlayıp mahkemeye sunmalıdır. Aynı şekilde süresi içinde delil avansı yatıramayan veya cevap dilekçesi veremeyen taraf, eski hâle getirme talebinde bulunabileceği iki hafta içerisinde, cevap dilekçesi vermek veya delil avansını da yatırmak zorundadır.⁴⁶ Yahut yurtdışında olduğundan dolayı usulüne uygun olarak tebliğ edilen dava dilekçesinden haberdar olmayan taraf, ülkeye döndükten sonra iki hafta içinde mazeretini bildirerek talepte bulunması gerektiği gibi bu iki haftalık zaman diliminde cevap dilekçesi de vermesi gerekir.⁴⁷ Eski hâle getirme talebi ile daha önce yapılmamış ve yeni yapılacak olan işlemlerin her ikisinin aynı dilekçede yapılması şart değildir. Süre içerisinde olmak kaydıyla, söz konusu işlemler aynı dilekçede yapılabileceği gibi ayrı ayrı dilekçelerde de yapılabilir.⁴⁸

⁴⁴ Yılmaz, HMK Şerhi, 2264.

⁴⁵ Muşul, Usul, 189; Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1653; Postacıoğlu ve Altay, Usul, 373; Ulukapı, Usul, 145; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, Usul, 139; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 481; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 193; Yılmaz, HMK Şerhi, 2263; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 311; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 171; Budak ve Karaaslan, Medenî Usul Hukuku, 148; Köse, Süreler, 69.

⁴⁶ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 194.

⁴⁷ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 311.

⁴⁸ Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1653; Yılmaz, HMK Şerhi, 2264. Alman ve İsviçre hukukunda da benzer düzenleme bulunmakta, süresinde yapılmayan işlemin eski hâle getirme süresi içerisinde yapılma zorunluluğu ile birlikte, aynı dilekçeyle yapılma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bkz. Markus Gehrlein, Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung (München: 2013), 233; Paul Oberhammer, Kurzkomentar ZPO (Zürich: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2010), 610.

Yapılamayan işlem için başvuru eski hâle getirme, o işlemin inceleme yapılacağı mahkemeden talep edilir;⁴⁹ istinaf yoluna başvuru hakkının düşmesi hâlinde, eski hâle getirme, bölge adliye mahkemesinden, temyiz yoluna başvuru hakkının düşmesi hâlinde ise Yargıtay'dan talep edilir (HMK m. 98)⁵⁰

Eski hâle getirme talebi, yargılamanın ertelenmesini gerektirmediği gibi hükmün icrasına da engel olmayacaktır (HMK m. 99). Örneğin, davalı, elinde olmayan nedenlerle cevap verme süresini kaçırdığı bir durumda, cevap verme hakkını kaybeder ve yargılama bu minvalde devam eder. Davalının davayı gören mahkemeden eski hâle getirme talebinde bulunması, yargılamayı kendiliğinden durdurmaz veya ertelemez. Örneğin, yargılama sonunda alınan kararlar, ödeme yapmaya mahkum edilmiş davalı elinde olmayan sebeplerle kanun yolu süresini kaçırmış, davacı ise ilamı icraya koymuş olabilir. Bu halde davalının Yargıtay'dan eski hâle getirme talebinde bulunması, hükmün icrasını engellemez, davacı ise başlattığı ilamlı icra takibine devam eder.⁵¹ Aynı zamanda talebi inceleyen mahkeme, talebi haklı görmesi durumunda teminat gösterilmesi şartıyla yargılamanın ertelenmesine ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilir (HMK m. 99).

HMK m. 100/1'de eski hâle getirme talebi üzerine hâkimin yapacağı inceleme düzenlenmiştir; "ilk derece mahkemeleri veya bölge adli-

⁴⁹ Benzer şekilde Alman Medenî usul hukukunda da, süresinde yapılamayan işlemle ilgili eski hâle getirme talebinin karar verme yetkisine sahip mahkemeye yapılması gerektiği düzenlenmiştir. Bkz. Gehrlein, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 237. İsviçre Medenî usul hukukunda da, eski hâle getirme talebini incelemek için görevli ve yetkili mahkemenin, süresinde yapılamayan işlemin inceleneceği mahkeme olduğu belirtilmiştir. Konuya dair bkz. Oberhammer, Kurzkomentar ZPO, 612.

⁵⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 15.03.2013, E. 2012/12101, K. 2013/7028, "...hüküm davalı vekiline 11.04.2012 günü tebliğ edilmiş, davalı vekili on beş günlük temyiz müddetinden sonra 27.04.2012 günü verdiği temyiz dilekçesiyle hükmü temyiz etmiş; davalı vekili bu dilekçesinde 24.04.2012 günü babasını acı bir olay sonucu kaybettiğini, bu olay sebebiyle temyiz dilekçesini yasal süresi zarfında veremediğini ileri sürerek, eski hâle getirme talebinde de bulunmuştur. Eski hâle getirme talebi, temyiz yoluna başvurma süresinin geçirilmesi ve temyize başvuru hakkının düşmesiyle ilgili olduğundan dairemizce incelenmiş (HMK m. 98/2), temyiz dilekçesine ekli olarak sunulan belgelerden, eski hâle getirme talebinin haklı ve geçerli bir sebebe dayandığı anlaşılacakla, talebin kabulü ile, davalı vekilinin temyiz başvurusunun bu sebeple süresinde olduğuna karar verilerek, temyiz itirazlarının incelenmesi gerekmektedir..." (Lexpera).

⁵¹ Yılmaz, HMK Şerhi, 2266.

ye mahkemelerinde eski hâle getirme talebinin ön sorunlar⁵² hakkındaki usule, Yargıtayda ileri sürülecek eski hâle getirme talebinin ise temyiz usulüne göre yapılıp inceleneceği” belirtilmiştir.⁵³ Eski hâle getirme talebi, ilk derece ve istinaf yargılamasında ön sorunlar hakkındaki usul kuralları kapsamında inceleneceğinden, HMK m. 164 uyarınca, hâkim, taraflardan birinin ileri sürdüğü ön sorunu incelemeye değer bulursa belirleyeceği süre içinde, varsa delilleriyle birlikte cevabını bildirmesi için diğer tarafa tefhim veya tebliğ eder. Eski hâle getirme talebine bakan hâkim de talebin reddi veya kabulüne ilişkin kararını taraflara tefhim veya tebliğ usulüyle açıklar. Hâkimin talebi cevapsız bırakarak yargılamaya devam etmesi mümkün olmayıp, talep hakkında bir karar vermesi zorunludur.⁵⁴ Mahkeme kararı açık olmalı, dolaylı veya zımnî olarak anlaşılan kararın verilmemesi gerekir.⁵⁵ Yargıtayda ileri sürülecek eski hâle getirme talepleri, temyiz usulüne göre incelense de ilk derece mahkemeleri ve bölge adliye mahkemelerinde olduğu gibi talebin kabulü veya reddine dair karar verilmekte, verilecek karar onama veya bozma niteliğini taşımamaktadır.⁵⁶

Eski hâle getirme talebi üzerine mahkeme, delilleri ve talebin dayandığı nedenleri araştırır. İspat yükü talepte bulunan tarafta olup, ispatı gereken hâlleri ispat etmesi gerekir. Eski hâle getirme nedenini ispat edemeyen, ispat yükünü yerine getiremeyen tarafın eski hâle getirme talebi reddedilir.⁵⁷ Bu konuda yaklaşık ispat yeterli sayıldı-

⁵² Bir yargılamada yargılamaya devam edilerek karar verilebilmesi için çözümlenmesi gereken sorunlara ön sorun denir. Mahkeme, ön sorun olarak ileri sürülen talebi kendisinin karar verebileceği bir husus olarak tespit ederse, HMK m. 164’teki inceleme prosedüründe belirtildiği şekilde inceleyerek bir karar verir. Bkz. Ünlü Usta, “Eski Hâl”, 146.

⁵³ Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1654; Postacıoğlu ve Altay, Usul, 374; Tanrıver, Medenî Usul Hukuku, 510; Muşul, Usul, 189; Ulukapı, Usul, 146; Pekcantez, Atalay ve Özekes, Usul, 139; Erdönmez, Pekcantez Usul, 481; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 194; Yılmaz, HMK Şerhi, 2267; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 313; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 171; Köse, Süreler, 70.

⁵⁴ Yılmaz, HMK Şerhi, 2268; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 288 dn. 107; Taş Korkmaz, “HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl”, 665-666 dn. 125.

⁵⁵ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 288.

⁵⁶ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 288; Ünlü Usta, “Eski Hâl”, 153.

⁵⁷ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 285.

ğından tam ispat aranmaz.⁵⁸ Ayrıca doktrinde, eski hâle getirme talebinin şartlarının re'sen araştırılacağı ifade edilmektedir.⁵⁹ Hatta bir görüş, burada açıkça re'sen araştırma ilkesinin uygulanacağını kabul etmektedir.⁶⁰

Sonuç itibariyle, mahkemece yapılan inceleme sonucunda, eski hâle getirmenin şartları gerçekleşmemiş veya gerçekleşmiş olmakla birlikte talebin dayandığı sebep yaklaşık olarak bile ispatlanmamış ise eski hâle getirme talebinin reddine; aksi hâlde talebin kabulüne karar verilir.⁶¹

II. ESKİ HÂLE GETİRME BAŞVURUSU ÜZERİNE ALINACAK KARAR

A. Eski Hâle Getirme Talebinin Kabulü

Eski hâle getirme talebinin kabulü için gerekli şekli şartların gerçekleştiği, talebin haklı olduğuna dair inandırıcı delillerin olduğu ve eski hâle getirme talebinde bulunan tarafın kusuru dışında oluşan sebepten dolayı işlemin zamanında yapılamadığının sonucuna varan mahkeme, talebin kabulüne karar verir. Gerekli koşulların gerçekleştiğinin ve ileri sürülen sebebin talebi haklı kıldığı kanaatine vardıktan sonra, mahkemenin talebin kabul edilip edilmemesine dair takdir yetkisi olmayıp, talebin kabul edildiğine dair karar vermesi gerekmektedir.⁶²

Talebin kabulü hâlinde, düşen hak yeniden başlar ve düşen hakka bağlı olarak ortaya çıkan durum iade edilir. Örneğin, yazılı yargılama usulünde taraflardan birinin üçüncü kez mazeretsiz duruşmaya katılmaması (HMK m. 150/6) sebebiyle davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir. Ancak taraf, iradesi dışında ortaya çıkan bir sebep-

⁵⁸ Önen, Yargılama, 120; Postacıoğlu ve Altay, Usul, 375; Tanrıver, Medenî Usul Hukuku, 510; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, Usul, 139; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 482; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 171; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 285; Yazar, "Süreler", 93.

⁵⁹ Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 665.

⁶⁰ Tercan, Hâli Sabıka İrca, s. 281; Erdönmez, Pekcanitez Usul, s. 481; Seda Özmmucu, Yargıtay Kararları Işığında Medeni Yargılama Hukukunda Ön Sorun (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), s. 106.

⁶¹ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 288; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 665, Ünlü Usta, "Eski Hâl", 153.

⁶² Tercan, Hâli Sabıka İrca, 290; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 155; Yazar, "Süreler", 94.

ten dolayı duruşmaya üçüncü kez katılmadığı için, eski hâle getirme talebi kabul edilmişse, davanın açılmamış sayılması sonucu ortadan kalkar ve davaya devam edilir.⁶³

HMK m. 100/2'e göre, eski hâle getirme talebinin kabulü hâlinde, hâkim, kabul kararı ile birlikte hangi işlemlerin geçersiz hâle geldiğini belirtmekle kararını verir.⁶⁴ İlgili hüküm gereğince, mahkeme talebin kabulüne ilişkin karar verirse daha önce yapılmış olup, eski hâle getirmenin kabulüyle birlikte etkisiz hâle gelen işlemlerin geçersiz sayılmasına ve bununla birlikte yeniden yapılması gereken işlemlerin yapılmasına dair kararını verir.⁶⁵ Bununla taraf, yapamadığı işlemi yapma fırsatını elde etmiş olur.⁶⁶ İşlemlerin süresinde yapılamamasının sonucunda ortaya çıkan istenmedik hâllerin eski hâle getirme yoluyla düzeltilmesi, kesin sürenin kaçırılmasından önceki hukuki duruma dönülebilmesi için yapılmış işlemlerin geçersiz hesap edilmesi ve verilen bazı kararların da kaldırılması gerekir.⁶⁷ Elde olmayan sebepten dolayı zamanında dava dilekçesine cevap veremeyen ve ön inceleme aşamasında kendisine gelen tebliğat ile davadan haberdar olan davalının, bu aşamada eski hâle getirme talebinde bulunması örnek gösterilebilir. Mahkeme, talebi kabul ederse geçersiz hâle gelen işlemleri tespit edip kararında göstermeli, dilekçeler aşaması geçersiz sayılmakla dava dilekçesi davalıya tebliğ edilmeli ve dilekçeler aşaması yeniden başlatılmalıdır.⁶⁸

Yargılamanın devam ettiği sürede eski hâle getirme talebinin kabulüne dair verilen karar bir ara karar⁶⁹ olup, kesin değildir.⁷⁰ Diğer

⁶³ Yılmaz, HMK Şerhi, 2257.

⁶⁴ Yeşiltan, "Hâli Sabıka İrca", 240; Kuru, Usul V, 5486; Önen, Yargılama, 120; Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1654; Postacıoğlu ve Altay, Usul, 374; Tanrıver, Medenî Usul Hukuku, 510; Muşul, Usul, 189; Ulukapı, Usul, 145; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, Usul, 139; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 482; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 194; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 313; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 172; Budak ve Karaaslan, Medenî Usul Hukuku, 148; Köse, Süreler, 70; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 294; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 669.

⁶⁵ Berki, "Eski Hâle Getirme", 159; Önen, Yargılama, 120; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 313; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 295; Yeşiltan, "Hâli Sabıka İrca", 240; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 669.

⁶⁶ Yılmaz, HMK Şerhi, 2271.

⁶⁷ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 290; Yazar, "Süreler", 95.

⁶⁸ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 313; Yazar, "Süreler", 95.

⁶⁹ Ara kararlar, doğrudan doğruya uyumsuzluğa ilişkin olmayan, bazı ön sorunları halleden, uyumsuzluğa son vermeyen, hâkimin davadan elini çekmediği ve yargılamanın

ifadeyle, nihaî karar verilmesine kadar yapılacak eski hale getirme taleplerinin reddine veya kabulüne dair ilk derece ve bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı herhangi bir kanun yolu bulunmamaktadır.⁷¹ Bu kararlara karşı, ancak esas hükümle birlikte kanun yoluna başvurulabilir.⁷² Kabul kararı taraflar lehine, hususen talebi kabul edilen taraf lehine usuli kazanılmış hak kazandırmadığı durumda, haklı bir sebeple mahkeme kabul kararından dönebilir.⁷³ Fakat talebin reddine dair karardan farklı olarak talebin kabulüne dair kararın ayrı bir karar şeklinde verilmesi gerekmektedir. Çünkü ret kararından farklı olarak, kabul kararı mevcut hukuki durumda değişikliğe yol açmaktadır. Yargılama, bu değişikliklerin yarattığı etkilere nazaran yürütüleceği için davanın sonunda verilen nihai kararda talebin kabul edildiği belirtilemez.⁷⁴

Talebin kabulü, zamanında yapılamayan işlem için yeni bir süre verildiği veya geçirilen sürenin uzatıldığı anlamına gelmemektedir.⁷⁵ Buradaki işlemin kaçırılan kesin süre içerisinde yapılamayıp, eski hâle getirme talebiyle birlikte veya talepten ayrı olmakla fakat eski hâle getirme talebi için belirtilen iki haftalık süre içerisinde yapılan bir işlem olduğunu belirtmek gerekir. Talebin kabulü kararı, sürenin hiç kaçırılmamış ve işlemin süresinde yapılmış gibi hüküm ve sonuç etkisini doğurmaktadır. Sonuç itibarıyla, kesin sürenin kaçırılması netice-

yürütülmesi için verilen kararlardır. Nihaî kararın varlığı halinde hâkim, davada ileri sürülen talep hakkında kesin olarak karar vermekte ve dosyadan elini çekmektedir. Bkz. Nilüfer Boran Güneysu, "Medenî Usûl Hukukunda Karar", (Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2010), s. 123; Tuna Acar, "Türk ve Mukayeseli Medenî Yargılama Hukuku Açısından Ara Karar", (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2022), 27-28.

⁷⁰ Özmumcu, Ön Sorun, 115; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 663; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 155; Acar, "Ara Karar", 110; Elbir, "Süreler", 182; Yazar, "Süreler", 95.

⁷¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 25.11.2020, E. 2017/1590, K. 2020/941, "...Bir mahkeme kararına karşı başvurulabilecek kanun yolunun hiç olmaması veya mevcut olan kanun yollarının tüketilmesi ya da süresinde kanun yollarına başvurulmaması hâllerinde şekli anlamda kesinlik gerçekleşir. İstisnaen olağanüstü kanun yoluna başvurarak ya da eski hâle getirme mümkün ise bu suretle şekli anlamda kesin hükmü sona erdirmek mümkündür..." (Lexpera).

⁷² Tercan, Hâli Sabıka İrca, 289; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 666; Acar, "Ara Karar", 110.

⁷³ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 291; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 666 dn. 128; Yazar, "Süreler", 95; Acar, "Ara Karar", 110.

⁷⁴ Ünlü Usta, "Eski Hâl", 155; Yazar, "Süreler", 95.

⁷⁵ Erdönmez, Pekcanitez Usul, 482; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 291-292; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 666; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 156.

sinde ortaya çıkan aleyhe hususlar geçmişe yönelik olarak ortadan kaldırılır, işlemin süresinde yapılmış sayılmasından etkilenen kararlar geçersiz sayılır, meydana gelen yeni hukuki durumun gerektirdiği işlemler yapılmakla yargılama yürütülür.⁷⁶

HMK'nun 100/2. maddesinde eski hâle getirme talebinin incelenmesine dair özel bir düzenleme yapılarak, ıslahla geçersiz kılınmayan işlemlerin eski hâle getirme talebinden de etkilenmeyeceği belirtilmiştir.⁷⁷ Örneğin, bilirkişi raporu, ikrar, keşif ıslah ile hükümsüz kılınmayacağı için eski hâle getirilemeyecektir.⁷⁸ Bu konuda eski hâle getirme talebinin kabulünün oluşturduğu etkinin ıslahın etkisi ile benzerlik teşkil ettiği söylenebilir.⁷⁹ HMK m.179'da, ıslahın etkisi düzenlenerek, ıslah eden tarafın teşmil edeceği noktadan itibaren, bütün usul işlemlerinin yapılmamış sayılması sonucunu doğuracağı ifade edilmiş; ikrar, tanık ifadeleri, bilirkişi rapor ve beyanları, keşif ve isticvap tutanakları, yerine getirilmiş olan veya henüz yerine getirilmemiş olmakla beraber, karşı tarafın yerine getireceğini ıslahtan önce bildirmiş olması koşuluyla, yeminin teklifi, reddi veya iadesinin ıslah ile geçersiz kılınmayacağı düzenlenmiştir.⁸⁰ Örneğin, tarafın cevap dilekçesi verememesine dair eski hâle getirme talebi kabul edilmiş, bu arada diğer taraf talebine ilişkin tanık dinletmiş, mahkemece bilirkişiye başvurulmuş veya keşif yapılmışsa, ilgili tanık beyanı, bilirkişi raporu veya keşif tutanağı, eski hâle getirme talebinin kabulünden son-

⁷⁶ Erdönmez, Pekcanitez Usul, 482; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 292; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 666; Yazar, "Süreler", 96.

⁷⁷ Yeşiltan, "Hâli Sabıka İrca", 240; Berki, "Eski Hâle Getirme", 159; Kuru, Usul V, 5486; Kuru ve Aydın, Usul Hukuku, 1654; Postacıoğlu ve Altay, Usul, 375; Tanrıver, Medenî Usul Hukuku, 510; Muşul, Usul, 189; Ulukapı, Usul, 145; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, Usul, 139; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 483; Yılmaz, HMK Şerhi, 2271; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, Usul, 194; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 313; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 172; Budak ve Karaaslan, Medenî Usul Hukuku, 148; Köse, Süreler, 70; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 296; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 670.

⁷⁸ Kuru, Usul V, 5486; Postacıoğlu ve Altay, Usul, 375; Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 172; Yazar, "Süreler", 96.

⁷⁹ Yeşiltan, "Hâli Sabıka İrca", 240; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 296; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 670; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 158.

⁸⁰ Kuru, Usul V, 5486; Ulukapı, Usul, 147; Erdönmez, Pekcanitez Usul, 483; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 314; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 296; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 670; Köse, Süreler, 70; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 159; Elbir, "Süreler", 183.

ra da geçerliliğini korur. Fakat eski hâle getirme talebi ile ortaya çıkan durum, söz konusu işlemleri geçersiz sayarsa işlemler yapılmamış sayılır (HMK m.179/3).⁸¹

Türk hukukunda, eski hâle getirme talebinin kabulüyle kararın şekli anlamda kesinliği ortadan kalkar.⁸² Örneğin, hükmün kesinleşmesinden sonra mahkeme, tarafın tahkikat aşamasında kaçırılmış olduğu sürelerle ilişkin yaptığı eski hâle getirme talebini kabul ederse yeniden tahkikat yapılacağı için hükmün kaldırılması gerekir⁸³ ve şekli anlamda kesin hüküm etkisi de son bulmuş olur.⁸⁴ Taleple birlikte kaçırılan işlem de yapılırsa, mahkeme o işlemi yargılamaya dahil eder. Bunun aksine, eski hâle getirme talebiyle birlikte kaçırılan işlem yapılmamışsa, yine talebin kabulüyle birlikte şekli anlamda kesinlik sona ermelidir. Süresinde yapılamayan işlem, hâkim tarafından verilen sürede yapılırsa, yargılama bu işleme göre devam etmekte, yapılmadığı takdirde ise eski hâle getirme talebinin kabulü ile doğan işlemi yeniden yapma hakkı sona ereceğinden, talepten önceki hukuki duruma dönüldüğü ve hükmün şekli anlamda kesinliğini tekrar kazandığı kabul edilmelidir.⁸⁵ Maddi anlamda kesinlik için hükmün ilk önce şekli anlamda kesinleşmesi gerektiğinden, eski hâle getirme talebinin kabulüyle maddi anlamda kesinlik de sona erer.⁸⁶

⁸¹ Erdönmez, Pekcanitez Usul, 483; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, Usul, 314; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 296; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 670; Elbir, "Süreler", 183.

⁸² Görgün, Börü ve Kodakoğlu, Medenî Usul Hukuku, 172; Budak ve Karaaslan, Medenî Usul Hukuku, 147.

⁸³ Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 13.10.1983, E. 1983/4450, K. 1983/4950, "...HUMK'nun 168/II. maddesi ile yalnız yüze karşı verilen hükümden sonra eski hâle getirme talebi yasaklanmış olup, gıyapta verilen hükümden sonra, yargılama sırasında kaçırılmış olan sürelerde dolayı gıyabi hükmü vermiş olan mahkemeden eski hâle getirme istenebileceği, gıyabi hükme karşı yapılan eski hâle getirme talebi mahkemece kabul edilirse bu hâlde gıyap kararı ile birlikte gıyabi hükmün de kaldırılacağı tartışmasızdır...Eski hâle getirme talebi yasal süre içinde yapıldığı ve usulen kanıtlandığı hâlde mahkemece verilen karardan dönülemeyeceğinden bahisle istenin reddi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir..." (Lexpera).

⁸³ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 297; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 670 dn. 143; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 161.

⁸⁴ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 297; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 670 dn. 143; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 161.

⁸⁵ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 299.

⁸⁶ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 300.

Kanun yoluna başvuru sürelerinin kaçırılması hâlinde mahkemeye yapılan eski hâle iade talebinin kabul görülmesi ile şekli anlamda hükmün kesinliğinin sona erme etkisi doğmaktadır.⁸⁷ İlk derece yargılaması sonucu verilen karara karşı zamanında istinaf kanun yoluna başvurulmaması ile şeklen kesinleşen hüküm aleyhine olan taraf, istinaf kanun yoluna başvuru süresini elinde olmayan bir nedenden dolayı kaçırdığı gerekçesiyle eski hâle getirme talebinde bulunur ve ilgilinin talebi istinaf mahkemesi tarafından kabul edilirse, hükmün şekli anlamda kesinliği ortadan kalkar ve sanki bu kesinlik hiç olmamış, istinaf kanun yoluna süresi içerisinde başvurulmuş gibi istinaf incelemesi yapılır.⁸⁸ Temyiz incelemesinde de aynı kural geçerli olup, istinaf yargılaması sonunda verilen kararlara karşı temyiz süresinin elde olmayan bir nedenle kaçırılması durumunda bölge adliye mahkemesince verilen karar, şekli anlamda kesinleşir. Hüküm aleyhine olan taraf, temyiz süresini elinde olmayan bir sebeple kaçırdığına dair esasla Yargıtay'a eski hâle getirme talebinde bulunur ve tarafın talebi kabul edilirse, bölge adliye mahkemesi kararı sanki hiç kesinleşmemiş, karara karşı süresi içerisinde temyiz yoluna başvurulmuş gibi hükmün şekli anlamda kesinliği geriye etkili olarak son bulur.⁸⁹

Belirtildiği üzere sürenin kaçırılmamış olması durumunda, eski hâle getirme kararı ile yargılama mevcut olacak duruma geri döndürülür. Sürenin kaçırılmasından sonra verilen bir çok karar etkisiz hâle gelir. Sürenin kaçırılmasında tarafın kusuru olmadığı durumda, sonradan yapılan işlem ise zamanında yapılmış gibi hukuki etki yaratır.⁹⁰

B. Eski Hâle Getirme Talebinin Reddi

Eski hâle getirme talebini inceleyen hâkim, talebin esasına yönelik incelemeye geçmeden önce eski hâle getirmenin kabulü için gerekli şekli şartları dikkate alır. Şekli şartlara, tarafın talepte bulunmasın-

⁸⁷ Kuru, Usul V, 4984; Yazar, "Süreler", 97.

⁸⁸ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 299.

⁸⁹ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 297-298; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 161.

⁹⁰ Erdönmez, Pekcanitez Usul, 482; Nur Centel, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Eski Hâle Getirme", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 51/1-4 (2011): 197, 219; Çapar, "Eski Hâle Getirme", 189.

⁹⁰ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 288; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 665; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 153.

da hukuki yararının olmaması, kaçırılan sürenin eski hâle getirme için uygun görülen süre olmaması, başka hukuki yollara başvurma mümkün olduğu veya talebin belirlenen usulde yapılmadığı durumları örnek gösterilebilir.⁹¹ Bu durumlarda bir eksiklik tespit edildiği zaman esasa girmeden talebin reddine ilişkin karar verilmesi gerekir.

Şekli şartların gerçekleştiği ve şartlarda bir eksiklik olmadığı takdirde, mahkeme, talebin esasına ilişkin incelemede, eski hâle getirme talebinin haklı olup olmadığını, talebi haklı kılacak nedenlerin mevcut olup olmadığını incelemeye başlar. Burada önemli husus, eski hâle getirme sebebinin tarafın iradesi ve kusuru dışında gerçekleşen haklı, mantıklı, ispatı caiz geçerli bir sebep olup olmadığının tespiti-dir. Talebi haklı kılacak nedenler olmadığı durumda, ileri sürülen delillerin incelenmesine geçilmeden, ispat faaliyeti yürütülmeden talebin reddine karar verilmesi gerekir.⁹² İspatı uygun olduğuna karar verilen sebebin gerçekleştiğine dair delillerin değerlendirilmesi sonucunda mahkeme, ortaya çıkan sebebi, işlemin zamanında görülmesine engel olarak görmüyor veya bu sebepten dolayı ilgili tarafın kusurunu tespit etmişse, talebi reddetmesi gerekir.⁹³

Eski hâle getirme talebinin uygun görülmediği durumda, talebin reddedilmesi ve görülmesi gereken işlemle ilgili karar verilmesi gerekmektedir. Örneğin, Yargıtay, temyiz süresinin kaçırılması gerekçesi ile eski hâle getirme talebinin reddine dair kararında talebi reddetmekle beraber, aynı zamanda temyiz talebinin süresinde olmadığı gerekçesi ile temyiz istemini reddetmektedir.⁹⁴

Eski hâle getirme talebinin reddi hâlinde davaya mevcut hâliyle devam edilir. Kesin süre içerisinde görülmesi gereken işlemin sonradan görülmesi mümkün olmadığından, ret kararı, hâlihazırdaki hukuki durumda herhangi bir değişikliğe sebebiyet vermemektedir.⁹⁵

⁹¹ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 288; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 665; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 153.

⁹² Erdönmez, Pekcanitez Usul, 481-482; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 281; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 665; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 153; Elbir, "Süreler", 182.

⁹³ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 288-289; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 154.

⁹⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 01.06.2020, E. 2020/1383, K. 2020/2392 (Lexpera).

⁹⁵ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 289; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 666; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 154.

Talebin kabulü kararında olduğu gibi yargılamanın devam ettiği sürede verilen talebin reddi kararı, ara karar niteliğini taşımaktadır.⁹⁶ Fakat bu durumda, talebin reddine dair ara karar verilmesi zorunlu olmayıp, yargılama sonunda verilen nihai kararda da talebin reddedildiği belirtilebilir.⁹⁷ Çünkü usuli kazanılmış hak yaratmamak şartıyla, mahkemelerin ara kararlarından dönebileceklerine ilişkin kural burada da geçerlidir. Talebin reddine dair ara karar, hususen karşı taraf lehine usuli kazanılmış hak doğurmamışsa, haklı bir gerekçe ile hâkim ret kararından dönebilir.⁹⁸ Bunun aksine, ret kararı ile taraf, özellikle karşı taraf lehine usuli kazanılmış hak doğarsa, ret kararından dönülemez.⁹⁹

SONUÇ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda, sürelerin belirlenmesi herhangi bir hak kaybına uğramamak adına büyük önem arz eder. Kesin süreler hak düşürücü süre niteliğini taşıdığından, bu sürelerin kaçırılması hâlinde tarafın o işlemi yapma hakkı ortadan kalkmaktadır. Bu yüzden kanun koyucu, sürelerin, sübjektif nedenlerle ve savaş hâli, ağır hastalık, doğal afet gibi tarafın elinde olmayan objektif nedenlerle kaçırması durumunda, eski hâle getirme kurumunu düzenlemiştir. Bu usulle tarafın elinde olmayan nedenlerle kullanamadığı hakkını kullanabilmesi

⁹⁶ Özmumcu, Ön Sorun, 115; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 663; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 155; Acar, "Ara Karar", 110; Elbir, "Süreler", 182; Yazar, "Süreler", 95.

⁹⁷ Yılmaz, HMK Şerhi, 719; Tercan, Hâli Sabıka İrca, 289 dn. 114, Ünlü Usta, "Eski Hâl", 154; Acar, "Ara Karar", 112. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 10.06.1983, E. 1980/4-2091, K. 1983/640, "...Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına dosyadaki tutanak ve kanıtlara mahkeme kararında açıklanan gerektirici nedenlere ve özellikle davacı vekilin 7.11.1977 ve 24.1.1978 günlü eski hale getirme istemleri mahkemece önceki gerekçeli kararda değerlendirilerek uygun görüldüğü açıklandığına ve eski hale getirme isteklerinin ara kararları ile değil nihai kararda incelenmesi ve kabul edilmiş olması sonuca etkili bulunmadığına göre direnme kararı usûl ve yasaya uygun bulunduğundan işin esasının incelenmesi için dosyanın görevli Özel Daireye gönderilmesi gerekir..." (Kazancı).

⁹⁸ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 289; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 666 dn. 128; Ünlü Usta, "Eski Hâl", 154.

⁹⁹ Tercan, Hâli Sabıka İrca, 289. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 28.06.1985, E. 1985/443, K. 1985/684, "...Temyiz süresinin kaçırılmasından dolayı Yargıtay'a yapılan eski hâle getirme talebinin reddi hâlinde tarafın temyiz talebi incelenmeden karar kesinleşir. 01.02.1984 tarihli, 83/9, 84/2 sayılı İBK gereğince süresi geçtikten sonra yapılan temyiz talebi Yargıtay'ca reddedilmeli, dosyanın yerel mahkemeye geri gönderilmesi ihtiyacı ortadan kalkmaktadır..." Bkz. Tercan, Hâli Sabıka İrca, 289-290; Taş Korkmaz, "HMK Hükümlerine Göre Eski Hâl", 669 dn. 136; Elbir, "Süreler", 182.

için yeni bir fırsatın tanınması, tarafın kusuru dışında oluşan bir sebepten dolayı hak kaybının önlenmesi amaçlanmaktadır. Fakat çalışmamızda da ifade edildiği üzere eski hâle getirme talebinde bulunma bazı şartlara bağlı kılınmıştır. Öncelikle talepte bulunmak için kesin sürenin elde olmayan sebeplerle geçirilmesi gerekmektedir. Talebin kabulü somut olayın koşullarına göre tespit edilmekle hâkimin takdirine bırakılmıştır. Ayrıca talepte bulunmak için tarafın zamanında yapamadığı işleme dair kaçırılan süreyi gidermesi için herhangi bir hukuki yolun bulunmaması gerekir. Söz konusu talep, engelin ortadan kalkmasından itibaren iki hafta içerisinde ilk derece yargılaması aşamasında davanın bakıldığı mahkemedен, istinaf ve temyiz kanun yolu aşamalarında ise davaya bakacak olan ilgili hukuk dairesinden talep edilir.

Talebi inceleyen mahkeme talebin kabulüne veya reddine ilişkin karar vermektedir. Talebin reddi kararı, var olan hukuki durumu değiştirmemekte, davaya mevcut hâliyle devam edilmektedir. Eski hâle getirme talebinin kabulü kararı ile, zamanından sonra yapılan işlem zamanında yapılmış gibi kabul edilir, sürenin kaçırılması neticesinde oluşan aleyhe sonuçlar geçmişe dönük olarak ortadan kaldırılabileceği için işlemin zamanında yapılmış sayılmasından etkilenen hukuki işlemler ve hükümler geçersiz sayılır. Belirtmek gerekir ki, ıslah yoluyla geçersiz kılınamayan işlemler eski hâle getirme talebinin kabulü kararından da etkilenmemektedir. Dikkat edilmesi gereken diğer husus, hüküm, eski hâle getirme talebinin kabulünden önce kesinleşmişse, talebin kabulü kararı, hükmün şekli anlamda kesinliğini ortadan kaldıran bir etki doğurmaktadır. Sonuç itibarıyla, eski hâle getirme kurumu yargılama sonunda maddi gerçeğe uygun karar verilmesine katkıda bulunarak kanunun belirlediği şartlara uymakla tarafların hak kaybının önlenmesini sağlamaktadır.

YAZAR BEYANI	
Mali Destek/Teşekkür Beyanı:	Bulunmamaktadır.
Yazarların Katkıları	Eserin tamamı yazar tarafından kaleme alınmıştır.
Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı	Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.
Etik Kurul Onayı:	Gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

Acar, Tuna. "Türk ve Mukayeseli Medenî Yargılama Hukuku Açısından Ara Karar". Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2022.

Alangoya, Yavuz, M. Kamil Yıldırım ve Nevhis Deren-Yıldırım. Medenî Usul Hukuku Esasları. İstanbul: Beta Basımevi, 2009.

Arslan, Ramazan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası. Medenî Usul Hukuku. Ankara: Yetkin Basımevi, 2022.

Atalı, Murat, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan. Medenî Usul Hukuku. Ankara: Yetkin Basımevi, 2023.

Belgesay, Mustafa Reşit. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi. İstanbul: M. Sıralar Matbaası, 1956.

Berki, Şakir. "Eski Hâle Getirme". Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan. Ankara (1964): 149-168.

Boran Güneysu, Nilüfer. "Medenî Usûl Hukukunda Karar". Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2010.

Budak Ali Cem ve Varol Karaaslan. Medenî Usul Hukuku. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021.

Çapar, Asuman. "Eski Hâle Getirme Kurumunun İdari Yargı Alanında Uygulanabilirliği". Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi. 28/1 (2022): 184-204.

Centel, Nur. "Ceza Muhakemesi Hukukunda Eski Hâle Getirme". İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. 51/1-4 (1985): 197-220.

Elbir, Turgay. "Medenî Usul Hukukunda Süreler". Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, 2021.

Erdönmez, Güray. Pekcanitez Usul Medenî Usul Hukuku. İstanbul: Cilt: I, On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Erkut, Ramazan Serdar. "Eski Hâle Getirme". Ankara Barosu Dergisi. 1 (1987): 85-92.

Görgün, Şanal, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu. Medenî Usul Hukuku. Ankara: Yetkin Basımevi, 2023.

Karslı, Abdurrahim. Medenî Muhakeme Hukuku. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2020.

Köse, Yasin. Hukuk Yargılamasında Süreler. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2014.

Kuru, Baki. Hukuk Muhakemeleri Usulü. İstanbul: Cilt: V, Demir Yayıncılık, 2001.

Kuru, Baki ve Burak Aydın. Medenî Usul Hukuku El Kitabı. Ankara: Cilt: II, Yetkin Yayınları, 2021.

Meier, Isaak. Schweizerisches Zivilprozessrecht. Zürich: Schulthess Verlag, 2010.

Muşul, Timuçin. Medenî Usul Hukuku. Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.

Gehrlein, Markus. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung. München: 2013.

Oberhammer, Paul. Kurzkommentar ZPO. Zürich: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2010.

Önder, Ayhan. "Eski Hâle Getirmenin Hukuki Mahiyeti". İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. 30 (1964): 950-973.

Önen, Ergün. Medenî Yargılama Hukuku. Ankara: Sevinç Matbaası, 1979.

Özekes, Muhammet. Medeni Usul Hukuku'nda Hukuki Dinlenme Hakkı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2003.

Özekes, Muhammet. "Medenî Usul Hukukunda Hukuki Dinlenme Hakkı ve Hakkın Bazı Güncel Sorunları". Legal Hukuk Dergisi. 28 (2005): 1295-1308.

Özmumcu, Seda. Yargıtay Kararları Işığında Medeni Yargılama Hukukunda Ön Sorun. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.

Pekcanitez, Hakan. "Medeni Yargıda Adil Yargılama". İzmir Barosu Dergisi. 2 (1997): 35-55.

Pekcanitez, Hakan. "Hukuki Dinlenme Hakkı". Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları. (2000): 753-793.

Pekcanitez, Hakan. Pekcanitez Usul Medenî Usul Hukuku. İstanbul: Cilt: I, On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Pekcanitez, Hakan, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes. Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.

Postacıoğlu İlhan ve Sümer Altay. Medenî Usul Hukuku Dersleri. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020.

Tanrıver, Süha. Medenî Usul Hukuku. Ankara: Cilt: I, Yetkin Yayınları, 2024.

Taş Korkmaz, Hülya. "Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Eski Hâle Getirme". İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 15/2 (2016): 635-679.

Tercan, Erdal. "İcra ve İflas Hukuku Açısından Eski Hâle Getirme". Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi. 19/4 (1998): 117-130.

Tercan, Erdal. Medenî Usul Hukukunda (Kesin Sürelerin Kaçırılması Hâlinde) Eski Hâle Getirme-Hâli Sabıka İrca. Ankara: Yetkin Yayınları, 2006.

Ulukapı, Ömer. Medenî Usul Hukuku. Konya: Mimoza Yayınları, 2015.

Ünlü Usta, Meltem. "Medenî Usul Hukuku'nda Eski Hâle Getirme". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

Yazar, Gökçe."Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler, Eski Hâle Getirme ve Adli Tatil". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi, 2021.

Yeşiltan, Asım Turgut. "Eski Hâle Getirme (Hâli Sabıka İrca)". Ankara Barosu Dergisi. 28/2 (1971): 237-240.

Yılmaz, Ejder. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi. Ankara: Cilt: II, Yetkin Yayınları, 2021.

